

Van İlinde Yem Bitkileri Tarımı, Mera Kullanımı ve Sosyo Ekonomik Yapı Üzerine Bir Araştırma

Kasım ŞAHİN¹

İ.Hakkı YILMAZ²

Geliş Tarihi: 05.05.2008

Kabul Tarihi: 23.09.2008

Öz: Bu araştırma Van ilinde yem bitkileri tarımı ve mera kullanımının belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür. Van ilinde yem bitkisi üretiminin yoğun olarak yapıldığı Van merkez ve seçilen üç ilçesinden tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak 122 yem bitkisi üreticisiyle görüşme yapılmıştır. 2007 üretim dönemine ait veriler, köylerdeki görüşülen kişilerden anket yoluyla toplanmıştır. İşletmelerde ortalama nüfus işletme başına 10.02'dir. Görüşülen çiftçilerin yaş ortalaması 40.48 yıl, aldıkları eğitim süresi ortalama 8.16 yıl ve işletmelerdeki ortalama tarımsal üretim tecrübeleri 22.86 yıldır. İşletmelerde yem bitkileri ekim alanı ortalama 29.38 dekar olup, bunun 20.67 dekarı yonca ve 8.71 dekarı ise korungadır. İşletmelerdeki ortalama büyükbaş hayvan sayısı, büyükbaş hayvan birimi cinsinden (BBHB) 4.61 olarak belirlenmiştir. Küçükbaş hayvan sayısı ise 36.08 baştır. Üretilen yem bitkilerinin tamamı işletmedeki hayvanların beslenmesinde kullanılmaktadır. Çok az da olsa bazı dönemlerde dışardan kaba yem teminine de gidilmektedir. Kesif yemler ilçe veya il merkezinden temin edilmektedir. İşletmelerde kullanılan kaba yemler arasında ilk sırayı saman alırken, bunu yonca, korunga ve çayır otu takip etmektedir. Görüşülen işletmelerin % 76.22'si hayvanlarını meralarda otlattıklarını belirtmişlerdir. Hayvanların meralara çıktığı ay (% 78.49) Nisan ayı iken, otlatılmaya son verilen ay (65.59) ile Aralık ayı olarak belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yem bitkileri üretimi, mera kullanımı, sosyo-ekonomik yapı.

A Research on Forages Cultivation, Rangeland Usage and Socio-Economical Structure of Van Province

Abstract: This study was conducted to determine cultivation of forage plants and usage of ranges in Van. We interviewed with 122 forage plants producer in Van and its three administrative where forage plants cultivated commonly. Dates were collected by asking questionnaire to people living in villages in 2007. Average population in each farm was 10.02. Average age of interviewed peoples was 40.40 year, their average education period was 8.16 year, and their average agricultural experience was 22.86 year. Forage production area in each farm was 29.38 dekar, its 20.67 dekar was alfalfa and its 8.71 dekar was sainfoin. Average cattle number in each farm was determined as 4.61 (BBHB) and average sheep and goat number was determined as 36.08. Forage plants produced in each farm were used to feed animal in same farm. Besides, hays were bought from outside in some feeding period. Concentrate feeds are provided from administrative or Van city. Straw is the most used hay in farms for animal feeding and alfalfa, sainfoin, meadow hays follows it, respectively. 76.22 percent of farmers stated that animals graze on rangelands. It was also determined that animals start to graze on rangelands in April (78.49 %), and it lasts in December (65.59 %).

Key Words: Forages production, usage of ranges, socio-economical characteristics.

Giriş

Van ilinde 41658 adet tarım işletmesi mevcuttur. Bu işletmelerin 41655'i aile işletmesidir. 3 adeti ise devlete ait tarım işletmesidir. İlde tarım işletmeleri genellikle bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yapmakta ve bu işletmelerin oranı da % 87'yi bulmaktadır. Bu işletmeleri sırasıyla % 10.6'ü yalnızca bitkisel üretim yapan işletmeler ve % 2.4'ü yalnızca hayvansal üretim yapan işletmeler izlemektedir. Van ili yüzölçümünün toplam % 33'ünü yaylalar ve platolar

teşkil eder. İlin doğusunda yer alan Norduz yaylaları hayvancılık bakımından çok önemli yerlerdir. Abağa düzünün güneyindeki ortalama 2450 m yükseltisindeki geniş yaylalar kuzeye doğru eğim kazanır. Manda Dağı'nın eteklerinde de sulak, bol otlu olan yaylalar vardır. Ahda Dağı'ndan Erçek Gölü'nün kuzeyine kadar Karasu ile Memedik Çayı arasında otu ve suyu bol geniş yaylalar bulunmaktadır. Ayrıca Nacarabat Dağı'nın batı yamaçlarında yer alan yaylalar hayvancılık

¹ Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak. Tarım Ekonomisi Bölümü-Van

² Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak. Tarla Bitkileri Bölümü-Van

açısından oldukça önem taşır. Çayır-mera arazileri 1376317 ha alan kaplamaktadır. Bu arazilerin % 4.34'ü düze yakın meyilde, % 1'i hafif meyilde, % 6.3'ü orta meyilde, % 23'ü dik meyilde bulunmaktadır. Van ilinde 1239289 ha mera alanı bulunmakta, 1200 kg/ha kuru ot verimi elde edilmekte ve yıllık üretim ise 1487147 ton/yıl olarak gerçekleşmektedir. 2004 yılı itibarıyla Van'da 345924 ton yonca, 83296 ton korunga ve 1015 ton silajlık mısır üretilmiştir (Anonim 2006).

Doğu Anadolu Bölgesi karasal iklim kuşağında olup, % 53.4'ü çayır ve meralardan oluşmaktadır. Ancak bu alanlardan ve ekilen yem bitkilerinden elde edilen kaba yem hayvan varlığının ihtiyacını karşılayamamaktadır. Türkiye'de ekilen yonca ve korunganın % 44.5'i, hayvan varlığının yaklaşık % 30'u Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmaktadır (Açıkgöz ve ark. 2005).

2000/467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile "Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında Karar" yürürlüğe girmiştir. Yem bitkileri ekilişlerinin artırılarak kaliteli kaba yem açığının giderilmesi ve yıl boyu yeşil yem temini için silaj yapımının teşvik edilmesi bu kararda yer almaktadır. Bu karar ile, çok yıllık yem bitkileri üretiminde; yatırım giderlerinin % 35'i (nakliye, gübre, ilaç hariç), işletme için alınan alet ve ekipmanın % 30'u teşvik olarak ödenmektedir (Açıkgöz ve ark. 2005).

Hayvansal üretime yönelik olarak ortaya konan ve uygulanan yem bitkileri üretiminin teşvik edilmesi çok önemlidir. Yem bitkileri yetiştiriciliğinin özendirilmesi ve yetiştiriciliğin yaygınlaştırılması, hayvansal ürünlerinin fiyatlarında kararlılık, çiftçi gelirlerinde artış ve hayvansal üretimde uzmanlaşma ile sağlanabilir (Şahin ve Yılmaz 2008).

Van ilinde yem bitkileri üretimine yönelik olarak çok sayıda proje geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. İldeki proje kapsamında desteklenen projelere göre yem bitkileri ekim alanları ve destekleme miktarları Çizelge 1'de verilmiştir. Erciş ve Gürpınar ilçesi onaylanan proje sayısı bakımından ilk iki sırayı almaktadır. Oysa yonca, korunga ve silajlık mısır ekim alanları dikkate alındığında, Gürpınar ilçesi ilk sırayı almaktadır. Van ilinde yapılan toplam desteklemenin parasal olarak % 28.5'i Gürpınar ilçesindeki onaylanan yem bitkileri projelerine yapılmıştır.

Bu çalışmada Van ili ve ilçelerinden seçilen köylerdeki işletmelerin yem bitkileri tarımı ve mera kullanım durumu incelenmiştir. Araştırmada müttesebbislerle ilgili çeşitli sosyo ekonomik bilgiler yanında, yem bitkileri üretimi, kullanımı ve hayvan varlığı hakkında da genel bilgiler toplanmıştır. Ayrıca yem bitkileri ve kaba yemin pazarlama durumu da incelenmiştir.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini Van ili merkez, Özalp, Gürpınar ve Gevaş ilçelerinde yem bitkileri üreten 8 köyde, yem bitkileri yetiştiriciliği yapan çiftçilerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Köylerde yaşayan çiftçilerle birebir görüşme yoluyla anket çalışması yapılarak, araştırmayla ilgili veri toplanmıştır. Bu veriler 2007 üretim dönemine aittir.

Çalışmada popülasyondaki farklı alanların yeterince temsil edilmesini sağlamak (Güneş ve Arıkan 1988) amacıyla tabakalı örnekleme metodu kullanılmıştır. Çıkan örneğe girecek işletme sayısı belirlenirken oransal tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmada kullanılan formül aşağıdaki verilmiştir (Yamane 1967).

$$n = \frac{N \sum N_h (S_h^2)}{N^2 \cdot D^2 + \sum N_h (S_h^2)}$$

Yukarıdaki formüle;

n= Örnek hacmi

N=Anakitledeki birim sayısını

N_h=h'nci tabadaki birim sayısını

S_h²=h'nci tabakadaki varyansı

S_h=h'nci tabakadaki standart sapmayı

D² ise D²=d²/z² şeklinde hesaplanmakta olup

d=Anakitle ortalamasından izin verilen hata payını z=izin verilen güvenlik sınırının t dağılım tablosundaki değerini ifade etmektedir.

Oluşturulan çerçeve listesinden (1317 aile) oransal yöntem ile % 10 hata ve % 90 güvenlik sınırları kapsamında örnek hacmi 122 olarak belirlenmiştir. Seçilen 8 köyde görüşme yapılan ve değerlendirmeye alınan yem bitkisi yetiştiren işletme sayısı 122 olmuştur.

Görüşülen çiftçilerden elde edilen işletme verilerine göre, işletmelerin gruplara ayrılarak değerlendirilmesi düşünülmüştür. Bu amaçla da görüşülen işletmelerin gruplara ayrılmasında en önemli özelliğın işletmelerde ekilen yem bitkileri alanları olacağına karar verilmiştir. Dolayısıyla görüşülen işletmeler 3 gruba ayrılmıştır. I. Grup 1-10 dekar ekili yem bitkileri olan işletmelerden oluşmuştur. II. Grup 11-50 dekar yem bitkisi olan işletmelerden, III. Grup ise 51 dekar ve daha yukarı ekili yem bitkileri olan işletmelerden oluşturulmuştur. Seçilen köylerdeki anket çalışmaları 1-Kasım-15 Aralık 2007 tarihleri arasında yapılmıştır.

Görüşme sonucunda anket formlarına doldurulan veriler bilgisayara girilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde tartılı ortalamalar ve % oranlar hesaplanarak çizelgeler haline getirilmiştir.

Çizelge 1. Van ili yem bitkileri ekiliş alanı ve destekleme miktarları (2004 yılı) (Kaynak: Anonim, 2008).

İlçeler	Onaylanan Proje Sayısı	Proje ile Gerçekleşen Yem Bitkisi Ekim Alanı (Dekar)				Ekilişlerin Toplam Maliyeti (YTL)	Toplam Destekleme Miktarı (YTL)
		Yonca	Korunga	Fiğ	Silajlık Mısır		
Merkez	594	7360.00	3827.00	86.00	47.00	1825191.54	721446.54
Bahçesaray	542	2173.00	2465.00	0.00	26.00	722225.77	288891.11
Başkale	200	2460.50	2681.50	64.00	0.00	789663.67	315098.30
Çaldıran	632	9319.00	2841.00	0.00	40.00	2108192.65	842272.82
Çatak	345	5150.45	257.30	0.00	0.00	891757.65	354821.92
Edremit	135	3724.00	701.00	8.00	85.00	824302.96	341400.62
Erciş	1496	16593.00	1963.00	25.00	0.00	3022944.99	1203765.74
Gevaş	360	2502.00	1707.00	0.00	84.00	647000.00	255976.00
Gürpınar	1465	25667.00	3061.00	0.00	450.00	5318375.54	2116401.57
Muradiye	310	4241.00	437.00	0.00	0.00	846179.28	338463.24
Özalp	197	4037.00	803.00	25.00	195.00	918811.00	367242.00
Saray	178	3338.00	278.00	0.00	306.00	733768.44	287341.48
Toplam	6454	86564.95	21021.80	208.00	1233.00	18648413.49	7433121.34

Çalışma kapsamında incelenen işletme sayıları, gruplara göre dağılımı ve ortalama yem bitkileri ekimi Çizelge 2'de verilmiştir.

Çalışmada incelenen işletmelerdeki aile mevcut işgücü potansiyeli, nüfusun farklı cinsiyet ve yaş grupları dikkate alınarak erkek işgücü birimine (EİB) çevrilmiştir (İnan 1994, Rehber ve Çetin 1998). İşletmelerdeki büyükbaş hayvan varlıkları da büyükbaş hayvan birimine (BBHB) çevrilmiştir (Açıl ve Demirci 1984).

Bulgular ve Tartışma

İşletmelerin nüfus ve sosyal yapısı: Görüşülen işletmelerde işletme başına düşen ortalama nüfus 10.02 kişi olarak belirlenmiştir. Bu sayı 3. Grup işletmelerde 9.64 kişi ile en düşük ve 1. Grup işletmelerde 10.14 kişi ile en yüksektir. Toplam nüfusun % 44.29'unu kadın nüfus oluşturmaktadır (Çizelge 3). Hane halkı büyüklüğü Dönerdere Köyü'nde 5.8 olarak (Acar 2001), Emek Köyü'nde 6 olarak (Dedeoğlu 2005), Gürpınar ilçesinde yapılan bir çalışmada 7.29 (Şahin 2007) ve Yine Gürpınar ilçesi ve köylerinde 6.74 (Şahin ve Yılmaz 2008) olarak tespit edilmiştir. Bu araştırmada işletme başına düşen ortalama nüfus Van yöresinde yapılmış olan dört çalışmada bulunandan daha yüksek çıkmıştır.

Üretimin esas faktörlerinden biri olan işgücü, tarım işletmeleri açısından da oldukça önemlidir.

Çizelge 2. İşletme sayısı ve ortalama yem bitkileri ekim alanı

İşletme Grupları	İşletme Sayısı (Adet)	%	Ortalama Yem Bitkileri Ekimi (da)
I.	39	28.74	5.85
II.	61	36.78	25.00
III.	22	34.48	83.23
Top/Ort.	122	100.00	29.38

İşletmelerdeki mevcut işgücü aynı zamanda doğal kaynakların, sermayenin ve teknik bilgi gibi üretim öğelerinin, işletmelerde etkin kullanılmasında zorunlu bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen işletmelerde, tarımsal faaliyette kullanılan kadın ve erkek işgücü, erkek işgücü birimi cinsinden (EİB) 3.87 olarak tespit edilmiştir. Bunun 1.03 EİB'i kadın, 2.84 EİB'i ise erkektir. İşletme grupları arasında EİB dağılımı açısından farklılıklar vardır.

Görüşülen işletmelerde, işletme yöneticilerinin ortalama olarak 40.48 yaşında oldukları, 22.86 yıllık tecrübeye ve 8.16 yıllık bir eğitim düzeyine sahip buldukları saptanmıştır (Çizelge 4). Van ili Erciş ilçesinde yapılan bir çalışmada ise, müteşebbis yaşı 47.4 ve deneyim süresi 19.8 yıl olarak bulunmuştur (Tunçtürk ve ark. 2007). Van ili Gürpınar ilçesinde yapılan bir çalışmada ise müteşebbis yaşı 42.67, mesleki tecrübe 23.49 yıl ve eğitim süresi ortalama 4.89 yıllık olarak bulunmuştur (Şahin ve Yılmaz 2008).

Eğitim düzeyi ile işletmelerde elde edilen verim arasında yakın bir ilişki bulunması ve tarımsal üretimin bilinçli yapıldığı yörelerde eğitim oranının genellikle yüksek olduğu bilinmektedir. Bu amaçla görüşülen işletme sahiplerinin eğitim durumu da incelenmiştir. İncelenen işletmelerdeki müteşebbislerin % 67.21'i ilköğretim mezunudur. Bunu % 28.69 ile lise mezunu olanlar ve % 4.10 ile de okur-yazar olanlar takip etmektedir

İşletmelerin yapısal özellikleri

Yem bitkileri ekimi: Yem bitkileri; çayır, mer'a ve tarla gibi çeşitli alanlarda yetiştirilmektedir. Yem bitkilerinden genel olarak otobur hayvanların beslenmeleri için de gereksinim duyulan yemi üretmek amacıyla doğal olarak yetişen veya kültüre alınan bitkiler anlaşılmaktadır. Ülkemizde yem bitkisi dendiğinde yem üretmek amacıyla yalnızca tarla koşullarında kültürü yapılan bitkiler anlaşılmaktadır (Soya ve ark. 1997). İncelenen işletmelerde ortalama yem bitkileri ekim alanı 29.38 dekar olup, bunun 20.67 dekarı yonca ve 8.71 dekarı ise korungadır (Çizelge 5). Bu çalışmada silajlık mısır ve fiğ eken üreticiye rastlanmamıştır. Gürpınar ilçesinde yapılan bir çalışmada, ortalama yem bitkileri ekim alanı 26.87 dekar olup, bunun % 74.95'i yonca, % 19.87'si korunga ve % 5.17'si de silajlık mısır olarak belirlenmiştir (Şahin ve Yılmaz 2008) Dönerdere ve Emek köylerinde ayrı ayrı yapılan araştırmalarda ise yem bitkileri üretimi içinde yonca bitkisinin ilk sırayı aldığı, bunu korunga bitkisinin izlediği saptanmıştır (Acar 2001, Dedeoğlu 2005).

Yonca ekimi yapılan işletmelerde ortalama sulama sayısı 3.75 olarak bulunmuştur. Dekara kullanılan tohum miktarı ise 5.04 kg olarak belirlenmiştir. Korunga ekimi yapan işletmelerde dekara kullanılan tohum miktarı 12.27 kg olarak tespit edilmiştir.

Hayvan varlığı: İncelenen işletmelerde ortalama büyükbaş hayvan sayısı, büyükbaş hayvan birimi cinsinden (BBHB) 4.61 olarak belirlenmiştir. 1. grup işletmelerde 3.21 olan ortalama büyükbaş hayvan sayısı, 2. grupta 2.92 baş ve 3. grupta ise 11.82 baştır. Küçükbaş hayvan sayısı ise 36.08 baştır. 1. grup işletmelerde 22.44 olan ortalama küçükbaş hayvan sayısı, 2. grupta 33.44 baş ve 3. grupta ise 67.59 baştır (Çizelge 6). Van ilinde yapılan bir çalışmada kültür ırkı sığır sayısı işletme başına 2,96 olarak bulunmuştur (Bakır 2002). Gürpınar ilçesinde yapılan bir çalışmada büyükbaş hayvan varlığı 5.23 olarak tespit edilmiştir (Şahin 2007). Çalışmada bulunan büyükbaş hayvan varlığı bu iki değer arasındadır.

Yem bitkileri kullanımı ve pazarlaması: İşletmelerde kullanılan kaba yemler arasında ilk sırayı

% 75.41 ile saman, % 45.08 ile yonca, % 29.51 ile kuru ot, % 23.77 ile korunga ve % 4.92 ile çayır otu yer almıştır (Çizelge 7). Van ili ve ilçelerinde 320 işletmede yapılan bir araştırmada, işletmelerin % 84'ünün kaba yem olarak saman kullandığı, % 72.1'inin kuru ot, %15.3'ünün kes kullandığı bulunmuştur (Bakır ve Demirel 2001).

Üretilen yem bitkilerinin tamamı işletmedeki hayvanların beslenmesinde kullanılmaktadır. Çok az da olsa bazı dönemlerde dışardan kaba yem teminine de gidilmektedir. Kesif yemler ilçe veya il merkezinden temin edilmektedir. İlde mevcut yem bitkileri pazarı gelişmemiştir. Sığır besiciliğinde kullanılan şeker pancarı posası ise Erciş ilçesindeki şeker pancarı fabrikasından temin edilmektedir.

Çizelge 3. İncelenen işletmelerde nüfus mevcudu ve cinsiyete göre dağılımı.

Nüfus		I.	II.	III.	Ort.
Kadın	Kişi	4.63	4.39	4.23	4.44
	%	45.64	43.58	43.87	44.29
Erkek	Kişi	5.51	5.69	5.41	5.58
	%	54.36	56.42	56.13	55.71
Toplam	Kişi	10.14	10.08	9.64	10.02
	%	100.00	100.00	100.00	100.00

Çizelge 4. İşletmelerde üreticilerin yaş, deneyim ve eğitimi (yıl).

	I.	II.	III.	Ort.
Yaş	37.46	41.70	42.45	40.48
Tecrübe	19.67	24.08	25.14	22.86
Eğitim	8.03	8.38	7.82	8.16

Çizelge 5. İncelenen işletmelerde ortalama yem bitkileri ekim alanı (dekar).

İşletme Grubu	Yonca Ekim Alanı	Korunga Ekim Alanı	Toplam Yem Bitkisi Ekim Alanı
I.	4.51	1.34	5.85
II.	17.15	7.85	25.00
III.	59.09	24.14	83.23
Ortalama	20.67	8.71	29.38

Çizelge 6. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı.

İşletme Grubu	Büyükbaş Hayvan Varlığı (BBHB)	Küçükbaş Hayvan Varlığı (Baş)
I.	3.21	22.44
II.	2.92	33.44
III.	11.82	67.59
Ortalama	4.61	36.08

Çizelge 7. İşletmelerde kullanılan kaba yemlerin işletme gruplarına göre frekans dağılımı.

Yemleri	I.		II.		III.		Ortalama	
	Adet	Frekans	Adet	Frekans	Adet	Frekans	Adet	Frekans
Saman	25	64.10	49	80.33	18	81.82	92	75.41
Yonca	15	38.46	29	47.54	11	50.00	55	45.08
Kuru Ot	13	33.33	14	22.95	9	40.91	36	29.51
Korunga	10	25.64	15	24.59	4	18.18	29	23.77
Çayır Otu	1	2.56	2	3.28	3	13.64	6	4.92
İşletme Sayısı	39		61		22		122	

Mera kullanım durumu: Görüşülen işletmelerin % 69.7'sinde (85 işletme) küçükbaş, % 77.0'sinde de (94 işletme) büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Hayvanı olmayan işletme yoktur. Küçükbaş hayvanı olan işletmelerdeki hayvan varlığı 2 ile 250 arasında değişmektedir. Büyükbaş hayvan sayısının ise 1 ile 150 baş arasında değiştiği görülmüştür. Hayvanlarını merada otlattığını belirten işletme sayısı 93 (görüşülen işletme içindeki oranı % 76.22) olarak belirlenmiştir. Bu işletmelerin % 78.49'u Nisan ayında hayvanlarını merada otlamaya başlarken, % 10.75 oranlarıyla Mart ve Mayıs aylarında otlamaya başlamaktadırlar. Merada otlamaya son verildiği ay ise % 65.59 ile Aralık ayıdır. Bunu % 17.20 ile Kasım, % 12.90 ile Ekim ve % 4.30 ile Eylül ayları takip etmektedir. Görüşülen kişilerin merayı kapasitesinde otlamaya dikkat edip etmedikleri sorulmuş, % 18.03'ü merayı kapasitesinde otlamaya dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen kişilerin merada üretilen yemin tipine uygun hayvan otlamaya dikkat edip etmedikleri sorusuna ise evet diyenlerin oranı % 13.93 olarak tespit edilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin merayı eş dağılımlı bir şekilde otlamaya dikkat edenlerinin oranı ise % 12.96 olarak bulunmuştur. Buradan da anlaşılıyor ki, işletme sahipleri kullandıkları meraları kullanma bakımından iyi durumda değildir.

Yem bitkileri üretimi ve mera kullanımında karşılaşılan sorunlar: Yem bitkileri yetiştiriciliğinde başta sulama sorunu olmak üzere, sertifikalı yonca ve korunga tohumu, üretilen kaba yemi pazarlayamama, sulu arazi varlığının yeterli olmaması, üretimde kullanılan alet ekipmanın yeterli olmaması, verilen yem bitkileri desteklemelerinde yapılan usulsüzlükler ve verilen teşviklerden yeterince yararlanılmaması gibi konularda sorunlar vardır. Ankara iline bağlı Polatlı ilçesinde yem bitkileri üretimine yönelik olarak yapılan bir çalışmada, üreticilerin yem bitkileri üretiminde aile işgücü yetersizliği, ekipman yetersizliği ve sulama gibi sorunlarla karşılaştıkları belirtilmiştir (Yavuz ve Ceylan 2005).

Mera kullanımında ise önemli derecede aşırı otlama, zamanından önce otlamaya başlama ve zamanından sonra otlamaya ara verme ve mera alanlarının amaç dışı kullanımı en önemli sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Yörede yem bitkileri üretiminin desteklenmesine 2000'li yıllarda başlanmış ve desteklenen alan miktarı her geçen yıl artmaktadır. Üreticilerin bir kısmı yoncayı kıraç alanlara ekmek yoluyla desteklemelerden yararlanma yoluna gitmektedir. Bu alanlardan yeterli verim alınamadığı da bir gerçektir. Aynı zamanda yanlış beyan yoluyla desteklemelerden haksız kazanç sağlayan üreticilerin varlığı da bilinmektedir. Bu gibi konularda Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerine önemli görevler düşmektedir.

Van ilini de içine alan Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP) kapsamında yörede çok sayıda yem bitkileri üretimi, mera kullanımı ve hayvancılığı geliştirme projeleri uygulanmıştır. Yeni uygulanan bu projeler ile yöredeki üretici tutum ve davranışlarında önemli gelişmelerin olması beklenmektedir.

İşletmelerdeki bitkisel ve hayvan üretim genellikle işletme içinde tüketilmektedir. Üretilen yem bitkilerinin önemli bir kısmı işletmede hayvansal üretimde kullanılmaktadır. İşletmelerin öz tüketime yönelik üretim yapmalarının nedenleri arasında işletmelerin küçük ölçekli üretim yapma zorunluluğunun önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Yıldırım ve ark. 2001). Görüşülen işletmelerde üretilen yemin pazarlamasının da işletme içinde yapıldığı, pazar yerine ara sıra kaba yem götürüldüğü belirlenmiştir. İşletme avlusunda yapılan kaba yem satışlarında fiyatların belirli bir düzeyde kaldığı, özellikle kış ve bahar aylarında kaba yem fiyatlarının yükseldiği görülmektedir.

Araştırma bölgesinde mera kullanımı ve yönetimi, yem bitkileri üretimi ve muhafazası gibi konularda uzman ziraat mühendisleri tarafından yöredeki üreticilere eğitici ve öğretici kurslar verilmesi yöre çiftçilerinin bilinçlenmesi açısından yararlı olacaktır. Ayrıca mevcut hayvan varlığının ıslahı ve kültür hayvanlarının yaygınlaştırılmasında önemli yararlar vardır.

Araştırma bölgesinde işletmecilerin yem bitkileri üretimi ve mera kullanımı konusunda önemli bilgi yetersizliği olduğu görülmüş olup, bu konularda ilgili kuruluşlar (Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, Tarım İl Müdürlüğü Çiftçi Eğitim ve Yayım Şubesi, Ziraat Fakültesi, vb.) tarafından üreticilere bu konularda eğitici ve yönlendirici çalışmalar artırılmalıdır.

Van master planında (Anonim 2006) yer aldığı üzere yöre tarımının zayıf yönleri: örgütlenmede isteksiz davranılması, saf kültür ve melez ırkı hayvanların az sayıda olması nedeniyle et ve süt verimlerinin düşük olması, hayvan varlığının son yıllarda, önceki yıllara oranla giderek azalması, tarıma elverişli arazilerin yaklaşık yarısının nadasa ayrılmış veya atıl durumda bulunuyor olması, tarım arazilerinin parçalı yapıda ve dağınık olması, ürünlerin pazarlanma problemleri ve yetersiz girdi kullanımı nedeniyle verim düşüklüğüdür. Bunun yanında yöreye özgü fırsatlar da vardır. Bunlar; çayır mera varlığı açısından bölgenin iyi durumda olması ve koyun keçi varlığının yüksek olmasıdır. Küçükbaş hayvancılık geliştirilebilir, yem bitkileri üretimi teşvik edilerek hayvancılık açısından iyi bir fırsat yaratılabilir ve süt üretimine yönelik olarak mandıra tipi küçük işletmelerin kurulması ve sütü kullanılarak peynir üreten yerler için kooperatifler teşvik edilebilir.

Kaynaklar

- Acar, İ. 2001. Mandıra İşleten Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifi İle Üyelerinin Ekonomik Yapısı ve Kooperatif Ortak İlişkileri. Y.Y.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Van.
- Açıl, F. ve R. Demirci. 1984. Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 880, Ders Kitabı No: 245, Ankara, 372 s.
- Açıkgöz, E., R. Hatipoğlu, S. Altınok, C Sancak, A. Tan ve D. Uraz. 2005. Yem bitkileri üretimi ve sorunları. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi. 503-518.3-7 Ocak 2005, Ankara.
- Anonim 2006. Van İli 2005 Yılı Tarım Master Planı.
- Anonim 2008. <http://www.vantarim.gov.tr/sayfa.php?p=65> (22.01.2008)
- Bakır, G. 2002. Van İlinde Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Durumu. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi 12(2): 1-10.
- Bakır, G. ve M. Demirel. 2001. Van ili ve ilçelerindeki sığırcılık işletmelerinde kullanılan yem çeşitleri ve hayvan besleme alışkanlıkları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi 11 (1): 29-37.
- Dedeoğlu, M. 2005. Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Ortak İşletmelerin Ekonomik Analizi. Y.Y.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Van.
- Güneş, T. ve R. Arıkan. 1988. Tarım Ekonomisi İstatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: 1049. Ders Kitabı: 305. Ankara.
- İnan, İ. H. 1994. Tarım Ekonomisi, Hasad Yayıncılık (Genişletilmiş Üçüncü Baskı) İstanbul, 264 s.
- Rehber, E. ve B. Çetin. 1998. Tarım Ekonomisi. Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No: 134. VİPAŞ A.Ş. Yayın No: 10, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı, Bursa, 318 s.
- Soya, H. R. Avcıoğlu. ve H. Geren. 1997. Yem Bitkileri. Hasad Yayıncılık İstanbul, 223 s.
- Şahin, K. 2007. Van İli Gürpınar İlçesi Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısı ve Sorunları. Türkiye Süt Sığırcılığı Kurultayı. 25-26 Ekim 2007. Sayfa: 320-325. İzmir.
- Şahin, K. ve İ.H. Yılmaz. 2008. Van ili Gürpınar ilçesinde yem bitkileri üretimi ve sorunları üzerine bir araştırma. Tarım Bilimleri Dergisi 14 (1): 16-21.
- Tunçtürk, M. K. Şahin. ve T. Eryiğit. 2007. Van İli Erciş İlçesinde Patates Yetiştiriciliğinin Durumu Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 21: 49-54.
- Yamane, T. 1967. Elementary Sampling Theory Prentice Inc. Englewood Cliffs. N.S. USA.
- Yavuz, G. ve İ. Ç. Ceylan. 2005. Polatlı ilçesinde üreticilerin yem bitkileri üretimine karar verme sürecinde etkili faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. Tarım Bilimleri Dergisi 11 (2): 133-138.
- Yıldırım, İ. K. Şahin. ve A. Şahin. 2001. Van yöresinde canlı hayvan ve süt mamulleri pazarlaması. Türkiye-Hollanda Besi ve Süt Hayvancılığı Sempozyumu. 11-12 Haziran, 2001. Ankara

İletişim Adresi:

Kasım ŞAHİN
Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak.
Tarım Ekonomisi Bölümü-Van
Tel: 432 225 10 24/26 97
E-posta: oziyasahin@hotmail.com

